

การศึกษาศักยภาพของชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

THE STUDY OF COMMUNITY POTENTIALS FOR CULTURAL TOURISM
MANAGEMENT: THE CASE OF WANG THONG, WANG THONG DISTRICT,
PHITSANULOK PROVINCE

กฤติมา อินทะกุล *

Krittima Intagoon

Received: 2020-11-17

Revised: 2020-12-29

Accepted: 2020-12-31

ณัฐพร ตั้งเจริญชัย **

Nattaporn Tungcharoenchai

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพของชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2. เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านโรงบ่มโดยรวม ทั้ง 13 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, $SD.=0.52$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.64$, $SD.=0.46$) รองลงมาเป็นด้านศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.58$, $SD.=0.48$) รองลงมาเป็นด้านการเกษตร ($\bar{X} = 4.56$, $SD.=0.50$) รองลงมาเป็นสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ($\bar{X} = 4.55$, $SD.=0.49$) รองลงมาลักษณะสภาพแวดล้อมของชุมชน ($\bar{X} = 4.53$, $SD.=0.50$) รองลงมาเป็นความสมบูรณ์และควมมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.51$, $SD.=0.52$) รองลงมาเป็นด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.53$, $SD.=0.52$) รองลงมาเป็นด้านการมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.51$, $SD.=0.51$) รองลงมาเป็นความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.50$, $SD.=0.53$) รองลงมาเป็นสภาพภูมิศาสตร์หรือด้านกายภาพของชุมชน ($\bar{X} = 4.48$, $SD.=0.52$) รองลงมาเป็นด้านการบริหารและการจัดการ ($\bar{X} = 4.46$, $SD.=0.56$) รองลงมาเป็นด้านการแก้ปัญหาของชุมชน ($\bar{X} = 4.43$, $SD.=0.6$) และด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ($\bar{X} = 4.37$, $SD.=0.60$) จากข้อมูลการวิเคราะห์

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

** อาจารย์ประจำหลักสูตรเทคโนโลยีวิศวกรรมการจัดการ และโลจิสติกส์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถสังเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโรงบ่ม ของชุมชนและข้อมูลระหว่างจากการลงพื้นที่วิจัยภาคสนาม เนื่องจากกระบวนการสำรวจพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ได้รับความร่วมมือจากหัวหน้าชุมชนในการนำคณะผู้วิจัยทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิงธรรมชาติ และเชิงประวัติศาสตร์ พบว่า ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญในลำดับแรกคือ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวของชุมชน 2) ศักยภาพการบริหารจัดการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว 3) ศักยภาพของนโยบายและเป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 4) ศักยภาพความพร้อมและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 5) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งการกระจายของข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นไม่มีสื่อในการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์แบบองค์รวมทั้งชุมชน นักวิจัยจึงได้รวบรวมชุดข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพัฒนาจัดทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านโรงบ่ม ซึ่งเป็นการผนวกแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทั้งหมดของพื้นที่วิจัย และได้สังเคราะห์ข้อมูลประวัติของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่ พร้อมรูปภาพปัจจุบันระบุลงในระบบการบ่งชี้พิกัดทางภูมิศาสตร์ (GPS) และแสดงผลโดยการสแกนในรูปแบบ QR Code เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงและเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพต่างสะท้อนให้เห็นได้ว่า ชุมชนบ้านโรงบ่มและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน เพราะเห็นว่าเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มีความยั่งยืน สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่นและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของยุทธศาสตร์ท้องถิ่น

คำสำคัญ: ศักยภาพชุมชน, การท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ABSTRACT

Research subject A Study of Community Potential for Cultural Tourism Management in Wang Thong District, Phitsanulok Province purpose 1. Study and analyze the potential of the community in cultural tourism management 2. To study guidelines for the development of community potential in cultural tourism management. From the analysis of the community potential in cultural tourism management, it was found that the sample group had the opinion of the community potential in the cultural tourism management of Ban Rong Ban community in 13 aspects at the highest level ($\bar{X} = 4.51$, SD. = 0.52) When considering each aspect found that Natural resources ($\bar{X} = 4.64$, SD. = 0.46), followed by arts and culture ($\bar{X} = 4.58$, SD. = 0.48), followed by agriculture ($\bar{X} = 4.56$, SD. = 0.50), followed by economic and social conditions Of the community ($\bar{X} = 4.55$, SD. = 0.49), followed by the characteristics of the community ($\bar{X} = 4.53$, SD. = 0.50), followed by the integrity and reputation of the tourist attraction ($\bar{X} = 4.51$, SD. = 0.52) Followed by education and awareness of tourism values ($\bar{X} = 4.53$, SD. = 0.52), followed by education Participation in tourist attractions ($\bar{X} = 4.51$, SD. = 0.51), followed by community and culture strength ($\bar{X} = 4.50$, SD. = 0.53), followed by the geographical or physical aspects of the community ($\bar{X} = 4.48$, SD. = 0.52), followed by

administration and management ($\bar{X}$ = 4.46, SD. = 0.56), followed by community solutions ($\bar{X}$ = 4.43, SD. = 0.6) and safety for life and property ($\bar{X}$ = 4.37, SD. = 0.60) From data analysis of both quantitative and qualitative research results Able to synthesize the potential of cultural tourism in the incubation house Of the community and data from the field research field Due to the process of surveying the area to collect data Receiving the cooperation from the community leader in leading the research team to survey both natural and historical tourist attractions, found that the first important cultural management aspect is 1) the potential to attract the tourists of the community 2) the potential of Management of tourism development. 3) The potential of policies and goals of cultural tourism management. 4) Potential, readiness and guidelines for cultural tourism management, and 5) physical potential and community activities, which the distribution of tourist information in that area does not provide media for holistic knowledge and public relations, including Community Researchers have compiled a set of cultural tourist sites and developed a map of Ban Rong Bom community tourist attractions. Which is a combination of all cultural historical sites of the research area and has synthesized the history data of important tourist attractions in the area with current picture Identified in the system of geographical coordinates (GPS) and displayed by scanning in QR Code for easy access and to comply with the behavior of modern tourists. Which can be seen that Both quantitative and qualitative data reflect that Ban Rong community and related organizations have understanding and realize the importance of cultural tourism management by the community. Because it is seen as a way to develop a sustainable community economy Create pride for local people and in line with the development strategy of the local strategy.

Keywords: Community Potentials, Tourism, Cultural Tourism

1. บทนำ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้มีบทบาทสำคัญที่ธุรกิจที่สร้างรายได้ให้กับนานาประเทศเป็นอย่างมาก องค์การการท่องเที่ยวโลก หรือ WTO (World Tourism Organization) ได้พยากรณ์ว่าในปี พ.ศ. 2563 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยคาดว่าจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยประมาณ 1,600 ล้านคนโลก ส่งผลให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวนมากกว่า 100 ล้านบาท องค์การการท่องเที่ยวโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับโลก ด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ สนับสนุนการใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า และมีนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวทั่วโลกที่เป็นสมาชิกด้านการรณรงค์ด้านการท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งยังช่วยให้สภาพเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ เจริญขึ้นไปด้วย การท่องเที่ยวถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนกลายเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลให้ความสำคัญ เนื่องจากประเทศไทยมีรายได้จากการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยและ

ชาวต่างชาติเป็นจำนวนมหาศาลในแต่ละปีและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น¹ แม้ว่าการท่องเที่ยวจะดึงเม็ดเงินจำนวนมหาศาลเข้าประเทศปัจจัยกระตุ้นการท่องเที่ยวของประเทศไทยประกอบไปด้วยปัจจัยภายนอกและภายใน โดยปัจจัยภายในที่สำคัญ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ความปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก สินค้าที่ระลึก ภาพลักษณ์ การประชาสัมพันธ์ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศ เป็นต้น ในขณะที่ปัจจัยภายนอก เช่น สภาวะเศรษฐกิจและการเมืองโลก ความนิยมในการท่องเที่ยว การขยายเส้นทางคมนาคม การเปลี่ยนแปลงนโยบายระหว่างประเทศ เป็นต้น นอกจากการท่องเที่ยวจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งประเทศและระดับภูมิภาคแล้ว ยังได้ดีท่ามกลางการแข่งขันของตลาดการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการสนใจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานจึงเป็นตัวดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ศักยภาพของชุมชน (Potentials Community) เป็นขีดความสามารถหรือความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการกระจายรายได้ การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวให้สัมฤทธิ์ผล จึงควรร่วมมือกันทั้งภาครัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนเจ้าของพื้นที่ โดยเน้นถึงความโดดเด่นของการท่องเที่ยวที่พึ่งพาอาศัยชุมชนการสร้างจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นตน โดยการทำให้การท่องเที่ยวมุ่งเน้นไปที่ผลที่จะเกิดแก่ชุมชน อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ตกแก่ชุมชนอย่างแท้จริง เสถียรภาพของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวก็จะเกิดขึ้นและคงอยู่ตลอดไป จึงจะเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกทั้งเมื่อเกิดกระแสการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน² ประกอบกับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความชื่นชอบในการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อแสวงหาความรู้ประสบการณ์ และทำความเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางเพิ่มมากขึ้น โดยมีความประสงค์ที่จะสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นหรือมีความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษามากกว่าในอดีต แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยจึงมีความเหมาะสมต่อการตอบสนองการเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวชมธรรมชาติโบราณสถาน ประเพณีศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยในแต่ละจังหวัดของประเทศไทยเองก็มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางท่องเที่ยว รูปแบบใหม่นี้ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม³ เป็นกระแสการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในยุคปัจจุบัน เหตุเพราะความเจริญเติบโตและก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยีกลายเป็นสิ่งปกติ

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การศึกษาแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2563: Thai Tourism Scenario in 2020, (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยการตลาดและฝ่ายวางแผน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563), หน้า 29 - 30.

² กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลิ้มสุวรรณ, การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, วารสารนักบริหาร, 32(4), หน้า 139-146, 2555.

³ บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข, ยล เยี่ยม เยือน หย้า: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. (พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2558), หน้า 16 - 17.

ธรรมดาที่ทุกคนสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะบนโลกตะวันตกโลกตะวันออก พื้นที่ต่างประเทศ ภายในประเทศในเมือง ชนบท หรือแม้แต่การแสวงหาประสบการณ์ผ่านโลกออนไลน์ได้อย่างง่ายดายในภาวะกระแสวัตถุนิยมและเทคโนโลยีพุ่งก้าวไปข้างหน้า สิ่งที่ต้องกันข้ามได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมยุคดั้งเดิมเริ่มกลายเป็นของหายาก จะมีเพียงวัฒนธรรมประดิษฐ์เท่านั้นที่จะช่วยตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่อยู่ในบริเวณเมืองได้บ้างแต่ก็เพียงฉาบฉวยและมีใช้ของแท้ที่เป็นเป้าหมายหลักของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนมากพยายามแสวงหาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่โดยแท้โดยมิใช่เป็นเพียงวัฒนธรรมประดิษฐ์อันฉาบฉวยที่จัดแสดงขึ้นเฉพาะเพื่อแลกมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่หากพื้นที่ที่จะรักษาความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้ พื้นที่นั้นจะต้องมีศักยภาพของชุมชนที่เข้มแข็งอย่างรอบด้าน

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เจริญเติบโตและมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยรัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างจริงจังเป็นครั้งแรกเมื่อมีการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันทั้งนี้วัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจะมีลักษณะที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ กล่าวคือ การมุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายแรก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการจ้างงานการสร้างรายได้และถ่ายทอดความเจริญไปสู่ภูมิภาค อาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวช่วยสร้างงานสร้างอาชีพและช่วยให้เกิดการกระจายรายได้สู่ประชาชนในทุกส่วนที่มีสถานที่ท่องเที่ยวรวมทั้งยังสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศทำให้ได้เป็นที่รู้จักของนานาประเทศได้อีกทางหนึ่งด้วยนอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่สามารถพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์และสร้างรายได้ให้กับชุมชนการท่องเที่ยวมีความสำคัญและมีหลายรูปแบบแต่รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่ดำเนินการโดยชุมชนเรียกว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism: CBT) เป็นการจัดการท่องเที่ยวหรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นที่อาศัยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และก่อให้เกิดรายได้ของชุมชนทั้งยังเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่สามารถพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์และสร้างรายได้ให้กับชุมชน⁴

ในเขตพื้นที่อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีสภาพเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านไปยังอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจการค้าสี่แยกอินโดจีน จึงส่งผลให้ในปัจจุบันเขตพื้นที่อำเภอวังทอง จึงมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางสัญจรผ่านจำนวนมาก มีความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบในการแปรเปลี่ยนไปสู่สังคมเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม อำเภอวังทองมีต้นทุนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น พระพุทธรูป วัดเก่าแก่ เจดีย์โบราณ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น ถ้ำ และน้ำตก ฯลฯ ความหลากหลายของชนบทธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่อำเภอวังทองในเชิงประวัติศาสตร์ ยังไม่สามารถเชื่อมโยงให้เกิดเป็นภาพรวมของอำเภอ จนกระทั่งสามารถยกระดับศักยภาพของพื้นที่ ให้สามารถกลายเป็นปลายทางของนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง เพราะยังขาดการบูรณา

⁴ กรรณิการ์ สองเมือง. การพัฒนาการศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลลูกกาสิงค์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2552.

การในระดับของแผนและนโยบาย ประกอบกับการสร้างอัตลักษณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชน ซึ่งจะต้องวิเคราะห์จากต้นทุนทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สามารถกระจายรายได้ให้ทั่วถึงจากการสร้างเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
- 2.2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) กลุ่มตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม 2) กลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่เป้าหมาย 3) กลุ่มผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 2 วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) กลุ่มประชากรได้แก่ 1) กลุ่มชาวบ้าน และ 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว โดยการเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (SPSS) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพจากข้อมูลเชิงปริมาณของศักยภาพของชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตด้านพื้นที่ เลือกพื้นที่บริเวณชุมชนบ้านโรงบ่ม หมูที่ 11 ตำบลวังทอง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอำเภอวังทอง ซึ่งมีโบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หลายแห่ง

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 12 เดือน

การศึกษาข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่ศึกษา โดยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และ

การสนทนากลุ่ม เป็นการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

4. ผลการศึกษา

ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพของชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ต้องการนำเสนอผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่การวิจัยหมู่ที่ 11 บ้านโรงบ่ม ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนพื้นที่หมู่บ้านโรงบ่ม ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 3 กลุ่ม สรุปได้ดังนี้

4.1.1 ศักยภาพในการดึงดูดใจในด้านการท่องเที่ยว

1) คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

1.1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ มีเอกลักษณ์ระดับชาติโดยงานประเพณีการตักบาตรเทโวโรหณะ เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เนื่องในวันออกพรรษาของทุกปี เป็นประเพณีทางพุทธศาสนา ซึ่งมีความเจริญในพุทธศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีมาเป็นเวลายาวนาน และทำการประกอบพิธีในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คือ วัดพระพุทธบาทเขาสมอแคลง ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของรอยพระพุทธรูปบาทตะเภา แห่งเดียวของโลก และงานประเพณีเวียนเทียนห่มผ้า พระมหาเจดีย์ศรีสมอแคลง เนื่องในวันมาฆบูชาของทุกปี ซึ่งเป็นศาสนสถานสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งทั้ง 2 งานประเพณีนี้ถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของอำเภอวังทอง

1.2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องกันทุกปี โดยชาววังทอง ได้ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ เห็นได้จากการทำนุบำรุงศาสนสถาน โบราณสถาน สำคัญในพื้นที่ให้คงความสมบูรณ์อยู่ตลอด ไม่ว่าจะเป็นโครงการจิตอาสา ทำความสะอาด และปรับปรุงภูมิทัศน์สะท้อนการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน

1.3) ความงดงามทางวัฒนธรรม และสร้างความประทับใจมากที่สุด ความงดงามของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาของผู้คนถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึง คือ การถวายผ้าห่มองค์พระมหาเจดีย์ศรีสมอแคลง ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาววังทอง และชุมชนโรงบ่ม เพราะจะเป็นการแสดงพลังในการพร้อมใจกันเดินห่มผ้าห่มนี้จากบริเวณเชิงเขาสมอแคลง และมีพุทธศาสนิกชนจำนวนมากร่วมกันเดินห่มผ้าห่มผืนที่มีความยาวนี้ขึ้นสู่บริเวณยอดเขา เพื่อทำการเปลี่ยนผ้าห่มองค์พระมหาเจดีย์ศรีสมอแคลง เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ซึ่งเป็นความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชน

1.4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง สืบค้นได้ว่าเป็นพัฒนาการของภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัยตอนปลาย จากตำนานเขาสมอแคลง หรือจากตำราพิชัยสงคราม ซึ่งมีการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันบางส่วน เช่น การสืบทอดวิถีการจักสานไม้ไผ่ หรือการแกะสลักหิน โดยการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งแม้วิถีชีวิตจะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชน

ที่ยังคงรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่ เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับกลุ่มเยาวชนในชุมชน และบุคคลภายนอกที่สนใจศึกษา

1.5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดได้ พื้นที่หมู่ที่ 11 บ้านโรงบ่ม ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมชาววังทองกึ่งมาได้ เนื่องจากเป็นแหล่งรวมของโบราณสถาน และศาสนสถานสำคัญของอำเภอ ซึ่งมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ประกอบกับการพัฒนาปรับปรุงทั้งจากผู้นำภายในชุมชนเอง หรือได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานระดับจังหวัดที่เล็งเห็นความสำคัญของสถานที่สำคัญดังกล่าว อีกทั้งยังได้พัฒนาให้กลายเป็นแลนด์มาร์คสำหรับนักท่องเที่ยวให้ได้เข้ามาสัมผัสวิถีอารยธรรมของชุมชนเขาสมอแครง หรือชุมชนบ้านโรงบ่มในปัจจุบัน ทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน เกิดการศึกษาดูงานจากบุคคลภายนอก การทัศนศึกษาของกลุ่มเยาวชน จึงทำให้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ แหล่งรวมความหลากหลายวัฒนธรรม ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ภายในอาณาบริเวณของชุมชนบ้านโรงบ่ม

1.6) ความผูกพันต่อท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับชุมชนสูงมาก ถึงแม้ความเป็นชุมชนชนบทได้เริ่มมีการแปรเปลี่ยนไปไม่มีความเป็นชุมชนเมืองมากยิ่งขึ้น แต่การส่งเสริมให้มีการจัดงานประเพณีในช่วงของเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา และเป็นวันหยุดทางราชการ โดยชุมชนจะมีการจัดงานหรือพิธีกรรมเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้ทั้งจากคนในชุมชนและบุคคลภายนอกสถานที่ได้อย่างมาก และเป็น การสร้างการรับรู้และความผูกพันให้เกิดขึ้นต่อท้องถิ่น สามารถต่อยอดกลายเป็นกิจกรรมด้านอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ เช่น กิจกรรมการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติบริเวณพระมหาเจดีย์ศรีสมอแครง กิจกรรมพนมสมอมินิมารathon กิจกรรมปั่นจักรยานขึ้นเขา กิจกรรมการเทรกระชาตโรงทาน เป็นต้น

1.7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยชุมชน เช่น กลุ่มช่างแกะสลักหิน กลุ่มจักสานไม้ไผ่ และหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งมีการดำเนินงานที่ชัดเจนยกระดับให้หมู่บ้านโรงบ่ม เป็นชุมชนการท่องเที่ยววิถีชีวิต ซึ่งมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม และมีหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และนโยบาย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนชนิดต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่สนใจ

2) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม

2.1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางเดินทางมายังหมู่บ้านโรงบ่ม ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกโดยใช้รถยนต์ หรือรถประจำทางนั้นสามารถเดินทางมาได้หลากหลายเส้นทางหรือสามารถเลือกรูปแบบการเดินทางเพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวได้ เพราะเป็นพื้นที่อยู่ในเส้นทางยุทธศาสตร์การพัฒนาทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 พิษณุโลก-หล่มสัก และเส้นทางยุทธศาสตร์การพัฒนาสี่แยกอินโดจีนของจังหวัด ประกอบกับพื้นที่อยู่ห่างไม่ไกลจากตัวเมืองพิษณุโลกมากนัก

2.2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชนให้ความร่วมมือในการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และวางแผนนโยบายป้องกันเหตุอันตรายที่จะเกิดขึ้น มีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนตำบลวังทองที่มีในส่วนของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ที่ปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรวังทอง หรือองค์กรภาคประชาสังคม อย่างเช่น สมาคมพิษณุโลกการกุศลสงเคราะห์ (ไซท์ฮุกตั้ง) หน่วยกู้ภัยบุรพา จัดตั้งศูนย์รับ

แจ้งเหตุฉุกเฉินและบริการข้อมูลอุบัติเหตุในพื้นที่ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ดูแลรักษาความปลอดภัย ให้คำแนะนำข้อมูลการท่องเที่ยวและปฐมพยาบาล ให้ยืมรถเข็นวีลแชร์สำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ เป็นต้น

2.3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่น เช่น ศึกษาภูมิปัญญาของท้องถิ่น ณ จุดเรียนรู้การจักสานไม้ไผ่ และจุดเรียนรู้การแกะสลักหิน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านผู้ซึ่งมีความรู้และความชำนาญในการสืบสานภูมิปัญญา และยังคงยึดถือเป็นอาชีพสืบมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้จากแหล่งท่องเที่ยวบริเวณหมู่บ้านโรงบ่ม เช่น จุดชมวิว Sky Walk บริเวณพระมหาชัยเจดีย์ศรีสมอแครง (เจดีย์ยอดดั่ว) ที่เป็นจุดสูงสุดบริเวณเขาสมอแครงที่สามารถเห็นวิว 360 องศาของตำบลวังทอง และจุดชมวิวบริเวณโรงเจไซสุกตั้ง (ศาลเจ้าหั่งเจีย) ที่ได้รับการขนานนามถึงความสวยงามว่าเป็นดอยสุเทพ 2 จุดนี้นอกจากนักท่องเที่ยวจะอิ่มบุญแล้ว ยังอิ่มท้องอีกด้วย และจุดชมวิวบริเวณวัดพระพุทธบาทเขาสมอแครง ที่ต้องขึ้นบันไดนาคราพทั้งหมด 197 ขั้น นอกจากจะได้ขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธบาทตะเภาแห่งเดียวของโลกแล้วยังจะได้พบกับทัศนียภาพที่สวยงามของเขาสมอแครงด้วย ซึ่งได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยวในการมาเยือนไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางศาสนา หรือการได้พักผ่อนกับบรรยากาศของธรรมชาติที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์และคงความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่อารยธรรมทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวในตำบลใกล้เคียง ของอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นประตูไปสู่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเดินทางทางหลวงแผ่นดินที่ 12 นักท่องเที่ยวจะได้พบกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลายและน่าสนใจ เช่น กิจกรรมการล่องแก่งลำน้ำเข็ก น้ำตกแก่งฆาง น้ำตกแก่งซอง น้ำตกสกุลโยน หายาน น้ำตกไผ่สีทอง น้ำตกแก่งโสภา น้ำตกแก่งม้าสีหมอก อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง รวมถึงกิจกรรมเดินป่าปีนเขาและถ้ำต่าง ๆ เป็นต้น

3) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

3.1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

3.1.1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว มีการดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยมีการแบ่งหน้าที่ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรหรือหน่วยงานในท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลเป็นหลัก

3.1.2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ มีการจัดการที่เป็นระบบ และได้มาตรฐานโดยการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยการแบ่งพื้นที่ในการท่องเที่ยว ที่พักอาศัย การจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน โดยในช่วงวันที่จัดงานกิจกรรมประเพณีสำคัญทางศาสนา ซึ่งจะเป็นวันที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุด เนื่องจากตรงกับวันหยุดเป็นวันหยุดนักขัตฤกษ์ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการมาท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการจัดการกับจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งทางหน่วยงานและผู้ประกอบการต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้มีการแนะนำที่พัก ร้านอาหาร อาสาสมัครแนะนำข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวอื่นในพื้นที่ใกล้เคียงไว้รองรับนักท่องเที่ยวด้วย

3.1.3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว มีการมอบหมายให้หน่วยงานดำเนินการอย่างชัดเจน ในการจัดทำแผนการดำเนินงาน มีการเก็บ

ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินงาน และประเมินผลกระทบการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกปี

3.2) การจัดการด้านการท่องเที่ยว

3.2.1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว โดยการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนบุคลากรด้านบริการ และเจ้าหน้าที่ดูแลในการจัดงานมีความเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีร้านอาหาร ร้านของที่ระลึก และมีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และมุ่งเน้นให้ผู้ประกอบการเป็นคนในพื้นที่ชุมชนบ้านโรงบ่ม เช่น ที่พักโฮมสเตย์ เป็นต้น

3.2.2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม มีการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ แต่เนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้กิจกรรมบางอย่างมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อยตามความเป็นอยู่ในสังคม และให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมายศีลธรรมอันดี

3.2.3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่อาสาสมัครนำเที่ยวมีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนที่อยู่โดยรอบ การให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมชมกลุ่มจักสานไม้ไผ่ กลุ่มแกะสลักหิน การจัดอบรมยุวมัคคุเทศน์ให้แก่เยาวชนในชุมชนบ่มเพาะให้มีทักษะในการนำเที่ยวและสามารถแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้เพื่อสามารถสร้างการกระจายรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนบ้านโรงบ่ม อีกทั้ง มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ แต่ยังเป็นลักษณะของการกระจายของชุดข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

3.2.4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีการก่อตั้งกลุ่มหรือโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น รวมถึงหน่วยงานจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีบทบาทหลักต่อการวางแผนรูปแบบจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชน

3.2.5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยชุมชนมีรายได้จากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารพื้นถิ่นและผลิตภัณฑ์ชุมชน ของที่ระลึก จากการแสดงผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชุมชนการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลเชิงการท่องเที่ยวทั่วไปและศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่บ้านโรงบ่ม หมู่ 11 อ.วังทอง จ.พิษณุโลก ศักยภาพของชุมชนประชากรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่หมู่บ้านโรงบ่ม ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จากการสอบถามผู้ให้ข้อมูลทั่วไป คือ 1) กลุ่มชาวบ้านในชุมชน โดยใช้ประชากรจำนวน 1,798 คน กลุ่มตัวอย่าง 328 คน คัดเลือกจำนวนชุมชน และ 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 100 คน รวมทั้งสิ้น 428 ชุด โดยวิธีสอบถามแบบบังเอิญด้วยการเข้าไปชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 428 คน จากการเก็บรวบรวมผลที่ได้จะการเก็บแบบสอบถามสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1: ผลข้อมูลความคิดเห็นต่อศักยภาพของชุมชนวังทองในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ศักยภาพของชุมชน	$\bar{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1) สภาพภูมิศาสตร์หรือด้านกายภาพของชุมชน	4.48	0.52	มาก	10
2) ความสมบูรณ์และควมมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว	4.51	0.52	มากที่สุด	7
3) ลักษณะสภาพแวดล้อมของชุมชน	4.53	0.50	มากที่สุด	6
4) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน	4.55	0.49	มากที่สุด	4
5) ด้านการมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยว	4.51	0.51	มากที่สุด	8
6) ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม	4.50	0.53	มากที่สุด	9
7) ด้านศิลปวัฒนธรรม	4.58	0.48	มากที่สุด	2
8) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	4.64	0.46	มากที่สุด	1
9) ด้านการเกษตร	4.56	0.50	มากที่สุด	3
10) ด้านการบริหารและการจัดการ	4.46	0.56	มาก	11
11) ด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	4.37	0.60	มาก	13
12) ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว	4.53	0.52	มากที่สุด	5
13) ด้านการแก้ปัญหาของชุมชน	4.43	0.60	มาก	12
	4.51	0.52	มากที่สุด	

ตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านโรงบ่มโดยรวม ทั้ง 13 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, SD.=0.52) เมื่อพิจารณา

รายด้านพบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X}$ = 4.64, SD.=0.46) รองลงมาเป็นด้านศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X}$ = 4.58, SD.=0.48) รองลงมาเป็นด้านการเกษตร ($\bar{X}$ = 4.56, SD.=0.50) รองลงมาเป็นสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ($\bar{X}$ = 4.55, SD.=0.49) รองลงมาลักษณะสภาพแวดล้อมของชุมชน ($\bar{X}$ = 4.53, SD.=0.50) รองลงมาเป็นความสมบูรณ์และควมมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.51, SD.=0.52) รองลงมาเป็นด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.53, SD.=0.52) รองลงมาเป็นด้านการมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.51, SD.=0.51) รองลงมาเป็นความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม ($\bar{X}$ = 4.50, SD.=0.53) รองลงมาเป็นสภาพภูมิศาสตร์หรือด้านกายภาพของชุมชน ($\bar{X}$ = 4.48, SD.=0.52) รองลงมาเป็นด้านการบริหารและจัดการ ($\bar{X}$ = 4.46, SD.=0.56) รองลงมาเป็นด้านการแก้ปัญหาของชุมชน ($\bar{X}$ = 4.43, SD.=0.6) และด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ($\bar{X}$ = 4.37, SD.=0.60)

จากการสรุปและวิเคราะห์ผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถกล่าวได้ว่า ในภาพรวมชุมชนบ้านโรงบ่ม เป็นชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสามารถกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของกระแสการท่องเที่ยวเมืองรองอย่างจังหวัดพิษณุโลกได้อย่างแน่นอน แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์แบบองค์รวมทั้งชุมชน จะเป็นลักษณะของการแยกกันจัดทำของแต่ละภาคส่วน นักวิจัยได้รวบรวมชุดข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพัฒนาจัดทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านโรงบ่ม ซึ่งเป็นการผนวกแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทั้งหมดของพื้นที่วิจัย และได้สังเคราะห์ข้อมูลประวัติของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่ พร้อมรูปภาพปัจจุบัน ระบุลงในระบบการบ่งชี้พิกัดทางภูมิศาสตร์ (GPS) และแสดงผลโดยการสแกนในรูปแบบ QR Code ได้ ซึ่งทำการเผยแพร่เป็นการจัดทำไวนิล ไว้ตามจุดท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่ชุมชนบ้านโรงบ่ม เพื่อส่งเสริมให้เกิดเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ในอนาคต

ภาพประกอบที่ 1 แผนที่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโรงบ่ม ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านโรงบ่ม ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า **1) ศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวของชุมชน** บ้านโรงบ่มที่จะสามารถพัฒนาแนวทางให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนได้ คือ แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เป็นสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์ เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ตามลำดับ **2) ศักยภาพการบริหารจัดการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว** บทบาทของผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้เหมาะสมที่สุด เพราะผู้นำชุมชนเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทุกคนเคยได้ยินคำนี้มาก่อนเมื่อให้อธิบายถึงความเข้าใจเรื่องนี้ ทุกคนสามารถอธิบายได้และมีความเข้าใจอย่างดีในเรื่องนี้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ในเรื่องราวของวัฒนธรรมอันได้แก่ ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ งานประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแสดงถึงความคิดเห็นตรงกันถึงสิ่งดึงดูดใจของชุมชนตามลำดับ **3) ศักยภาพของนโยบายและเป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม** เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวในชุมชนของตน มาเรียนรู้ โดยที่การท่องเที่ยวนั้นต้องไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ตนเองมีอยู่ และชาวบ้านก็ได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว คือ เกิดรายได้ สร้างงานให้กับชุมชน **4) ศักยภาพความพร้อมและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** มีรายละเอียด ดังนี้ ด้านการจัดการนำเที่ยว ผู้นำชุมชนมองว่ายังไม่ความสามารถในด้านนี้ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีความยุ่งยากในการจัดการและการลงทุน, ด้านการให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม มีการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่สัมพันธ์กับการพักแบบโฮมสเตย์ คือ กินอยู่แบบชาวบ้าน โดยจัดที่พักให้กับนักท่องเที่ยวและทางชาวบ้านจะทำอาหาร/ขนมพื้นถิ่นให้ได้รับประทาน, ด้านการจัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึกของชุมชน ต่างมีความเห็นว่าต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากชุมชนไม่มีสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว มีความยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวเพราะชาวบ้านมีอัธยาศัยเป็นมิตรไมตรีดี และอยากให้มียกนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในชุมชนของตน ในส่วนของ **5) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่มีไว้รองรับนักท่องเที่ยว** พบว่า 1) ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน สิ่งที่มีพร้อม ได้แก่ ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา ลานจอดรถ ความปลอดภัย ห้องน้ำสาธารณะ และสถานพยาบาล ส่วนสิ่งที่ยังไม่พร้อม ได้แก่ ระบบบำบัดน้ำเสีย การกำจัดขยะมูลฝอย 2) ด้านสาธารณูปโภคระดับสูง ยังไม่มีโครงการสร้าง เช่น ร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว ที่พักค้างแรมที่มีระดับมาตรฐาน ศูนย์รวมร้านขายของที่ระลึก ศูนย์บริการข่าวสารด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ เนื่องจากบางชุมชนยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้นในชุมชน

ดังนั้น บทบาทของผู้นำ/ผู้รับผิดชอบด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการด้วยว่า ต้องเป็นคนในท้องถิ่นที่ช่วยกันทำเพราะเป็นเจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นนโยบายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัด โดยมีแนวคิดไว้แล้วแต่ยังไม่ได้ริเริ่มเป็นโครงการ นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลวัง

ทอง ยังได้มีการสร้างที่จอดรถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังวัดเขาสมอแครง การให้เงินสนับสนุนประเพณีของชุมชนที่จัดขึ้นทุกปี สำหรับกรมพัฒนาชุมชนอำเภอวังทองนั้น ได้มีการสนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น กลุ่มแกะสลักหิน กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ในหมู่ที่ 11 บ้านโรงบ่ม โดยการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้แก่คนในชุมชน และได้มีการจัดทำแผนพับและวิถีทัศน์ประชาสัมพันธ์แนะนำชุมชนบ้านโรงบ่มตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และจากนั้นให้ชุมชนเป็นผู้สานต่อเจตนารมณ์ และบูรณาการเชื่อมโยงเส้นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนวังทองเข้ากับการจัดกิจกรรมตลาด 120 ปี วิถีชาววัง ในเรื่องของการดูแลของเทศบาลตำบลวังทอง ในการทำนุบำรุงรักษา ช่วยไปรโมทประชาสัมพันธ์ และให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมประเพณีทางด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลวังทอง และใน **ด้านความพร้อมและศักยภาพของชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยว** โดยภาพรวมแล้วยังไม่มีการเตรียมความพร้อมกันอย่างจริงจัง เนื่องจากตำบลวังทองนั้นตั้งอยู่ติดกับถนนทางหลวงหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ซึ่งผู้คนมักจะใช้เป็นทางผ่านเพื่อไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์ และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ งานเทศกาลประเพณีบางอย่างนั้นสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้เฉพาะบางช่วงเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ประเพณีตามเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น และสิ่งสำคัญอีกประการ คือ การขาดงบประมาณสนับสนุนที่จะนำมาอุดหนุนแหล่งท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้เกิดการกระจายของจำนวนนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึงไปยังแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งในบริเวณชุมชน เพราะยังพบว่า การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอาจจะยังไม่ทั่วถึงทำให้ไม่เกิดการกระจายรายได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนางลักษณ์ จันทาทากุล และนรินทร์ สังข์รักษา⁵ ที่กล่าวว่าควรมีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานวัฒนธรรม การท่องเที่ยวจังหวัด เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และมีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรับรู้และเดินทางมาท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นช่องทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวในอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะในปัจจุบันนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่นิยมใช้ข้อมูลท่องเที่ยว ผ่านทางอินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลประกอบการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังได้รับความนิยมและความสนใจจากนักท่องเที่ยว จึงเป็นโอกาสในการสร้าง อัตลักษณ์และตราสัญลักษณ์ทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมของตำบลวังทองให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก และจดจำ

อาจสรุปได้ว่า ศักยภาพของชุมชนที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในแต่ละด้านนั้น ในด้านที่มีความพร้อม คือ ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ได้แก่ ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา สถานที่จอดรถ ความปลอดภัย ด้านที่ยังไม่พร้อม คือ ด้านบริหารจัดการ ได้แก่ ระบบบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะ เป็นต้น สำหรับด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับรู้และเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวนั้น ทุกคนต่างแสดงความมั่นใจว่าชุมชนของตนเองมีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี และมีความตระหนัก มีจิตสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และยังยินดีให้ความร่วมมือกับทางชุมชนเป็นอย่างดี ท้ายที่สุดจากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและตัวแทนชุมชนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน เรื่องของประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ ชุมชนจะพัฒนาไปในทางที่ดี

⁵ นางลักษณ์ จันทาทากุล และนรินทร์ สังข์รักษา, การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขา จันทบุรี. วารสารวิทยบริการ, 24(2), หน้า 197-198, 2556.

ขึ้นเจริญขึ้น โดยยังคงรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของชุมชนไว้ได้ เกิดความภาคภูมิใจ และที่สำคัญ คือ เป็นการสร้างรายได้สร้างงานให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพต่างสะท้อนให้เห็นได้ว่า ชุมชนบ้านโรงบ่มและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะเห็นว่าเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มีความยั่งยืน สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่นและสอดคล้องกับแนวทางยุทธศาสตร์ชาติ แม้ว่าในปัจจุบันศักยภาพในหลายด้านอาจจะยังไม่พร้อม เช่น ด้านการจัดนำเที่ยว สถานที่พัก การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา การจัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึก การฝึกอบรมด้านบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การจัดการตลาดท่องเที่ยว และการกำหนดแผนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชณี เพ็ชรช้าง⁶ ในประเด็นเรื่องการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตและธรรมชาติ ควรได้รับความร่วมมือจากองค์กรท้องถิ่นและชุมชน เน้นกิจกรรมที่หลากหลายให้เหมาะสมกับความต้องการ และวัยของนักท่องเที่ยว แต่การดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชนย่อมต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ นั่นคือจุดเด่นข้อหนึ่งของตำบลวังทอง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ได้มีความพยายามประสานความร่วมมือกับทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของชุมชนพื้นที่บ้านโรงบ่มให้มีความต่อเนื่องและสามารถเป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนให้ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสำเร็จแก่ชุมชนโรงบ่มได้อย่างแท้จริง ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ รวมถึงร่วมรับผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับด้วยอย่างเท่าเทียมกัน

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านโรงบ่ม พบว่า การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและพัฒนาคน เนื่องจากการพัฒนาเป็นเรื่องของสังคมหมู่บ้าน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาคนในชุมชน เพราะคนในชุมชนเองที่จะต้องเป็นผู้กำหนดทิศทางความเป็นไป ดังนั้น การสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความรัก ความหวงแหน และความภูมิใจในทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนเองจึงเป็นเรื่องที่ควรดำเนินการก่อน คือ

1. การให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติของชุมชนกับชาวบ้าน เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เห็นในคุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ตนมีอยู่ จากการพูดคุยและสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่าหลังจากมีการค้นพบแหล่งโบราณสถานแล้ว ชาวบ้านเริ่มเกิดจิตสำนึกและหวงแหนในทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตน แต่ปัจจุบันการดำเนินงานเพื่อบูรณะยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ชาวบ้านยังไม่ได้รับความรู้ในเรื่องชุมชนอย่างชัดเจน จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องให้ความรู้กับชาวบ้านอย่างถูกต้องและเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

2. ควรมีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเร่งด่วน โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการจัดตั้งและมีสมาชิกคือ ประธานกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ตลอดจนคนในชุมชนที่ให้ความสนใจโดยใช้เวทีการประชุมของหมู่บ้านเป็นจุดเริ่มต้น เพื่อระดมความคิดเห็นที่เป็นของชุมชนอย่างแท้จริงว่าจะให้มี

⁶ รัชณี เพ็ชรช้าง, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชน, วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 4(4), หน้า 91-92, 2555.

การบริหารจัดการอย่างไรในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากปัจจุบันมีการบูรณะโบราณสถานแล้ว ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องการมานานและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน ปัญหาอยู่ที่ว่าใครจะเป็นคนจัดการในเรื่องของการดูแลรักษาและจะมีแนวทางการจัดการอย่างไรในเรื่องของการศึกษาความรู้ ความภาคภูมิใจ และเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. ภาครัฐควรที่จะเข้ามาส่งเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต เช่น จัดการอบรม ยุวมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดีของชุมชน ความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบนิเวศน์และสภาพแวดล้อมของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจชุมชน การจัดการนำเที่ยว การอบรมอาชีพ และงานศิลปหัตถกรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้

4. ควรจัดให้มีกลุ่มตัวแทนไปศึกษาดูงาน ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการใช้วัฒนธรรมเป็นจุดขาย เพื่อให้คนในชุมชนได้รับความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และเกิดแนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวโดยนำกลับมาพัฒนาในชุมชนของตนเอง

5. รื้อฟื้นความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน โดยจัดให้มีการสืบสานความรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนที่จะเลือนหายไปจากชุมชน

6. ส่งเสริมการพัฒนาการจัดรายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชน โดยอาศัยศักยภาพทางด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่เป็นหลัก เช่น เส้นทางชมร่องรอยอารยธรรมตามแหล่งท่องเที่ยวของโบราณสถาน และอาจเสริมด้วยศักยภาพด้านกายภาพเข้าไปเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์หรือเพื่อขยายระยะเวลาในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ประกอบกับคนในชุมชนมีความเป็นเจ้าบ้านที่ดีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากมีการบริหารจัดการที่ดีแล้วสามารถทำรายการทัวร์หลายรูปแบบ อาจทำรายการนำเที่ยวระยะสั้นโดยใช้เวลาเพียงครึ่งวันหรือ 1 วัน โดยผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนต้องร่วมมือกันในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเป็นผู้แนะนำและให้ความช่วยเหลือในการจัดทำโปรแกรมทัวร์และการตลาด เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมศิลปากร ประชาสัมพันธ์จังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กรมพัฒนาชุมชนอำเภอ บริษัททัวร์และผู้ประกอบการนำเที่ยว รวมถึงองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

7. ควรจัดให้มีการสร้างกิจกรรมนันทนาการ หรือกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความหลากหลายและคุณค่าทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมทางภูมิปัญญา งานศิลปหัตถกรรม ของที่ระลึก ชมวิถีชีวิต วิถีทัศน์ ธรรมชาติ โบราณสถาน เป็นต้น พร้อมกับการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและชาวบ้านทำการประสานงานขอความร่วมมือกับทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดส่งผู้มีความรู้มาให้คำแนะนำในการแนะนำเส้นทางท่องเที่ยว กำหนดกิจกรรมที่ต้องทำ วางแผนงานร่วมกันและใช้ความร่วมมือของชาวบ้านในการทดสอบเส้นทาง ประเมินความเป็นไปได้ เพื่อเตรียมพร้อมและเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านโรงบ่มจนสามารถกลายเป็นชุมชนต้นแบบได้ในอนาคต

เนื่องจากพื้นที่ของตำบลวังทองยังไม่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชัดเจนและเป็นพื้นที่ทางผ่านของนักท่องเที่ยวมากกว่าเป็นพื้นที่เป้าหมายในการท่องเที่ยว แม้ว่าจะมีสิ่งดึงดูดใจทางด้านกายภาพและด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย ดังนั้น ควรทำการส่งเสริมให้มีการศึกษาและทำงานวิจัย

ต่อเนื่องในเรื่องของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตำบลวังทองโดยชุมชน จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในภาพรวมเอง ไม่ได้เป็นประโยชน์แค่พื้นที่หมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งเท่านั้น อีกทั้ง ชุมชนต้องสร้างการตื่นตัวให้เกิดขึ้นในชุมชนให้ชาวบ้านตระหนักของความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนสามารถต่อยอดจากทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมกับการธำรงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมให้สามารถสืบทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลานต่อไป ซึ่งแนวทางการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะ แบ่งเป็นรายประเด็น ดังนี้

6.1. การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

1.1 จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยว และเป็นศูนย์ประสานงานในการจัดการนำเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การจองที่พักแบบโฮมสเตย์ การติดต่อเช่าพาหนะเพื่อการท่องเที่ยว เช่น รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน เป็นต้น

1.2 ร้านขายของที่ระลึกของฝากของชุมชน ขายสินค้าภูมิปัญญาของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นศูนย์จัดแสดงการผลิตสินค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมกระบวนการผลิตสินค้าต่าง ๆ โดยจัดเป็นรอบแสดง นอกจากนี้ยังขายสินค้าที่มีชื่อเสียงของชุมชนอื่น ๆ ใกล้เคียง ทำให้เกิดความหลากหลายของสินค้าที่ขายและจัดแสดง

1.3 การจัดให้มีการบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่ดีใช้งานได้ หรืออาจปรับปรุงให้ดีขึ้น

6.2. การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต จารีต ประเพณี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิต ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชนและวัฒนธรรม

6.3. การวางแผนประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางแผนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของตนเอง โดยใช้ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การประชาสัมพันธ์ร่วมกับจังหวัดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้ประกอบการนำเที่ยว อาจทำเป็นสื่อแผ่นพับเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลวังทอง เพื่อนำไปแจกจ่ายตามสถานที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า และการออกบูธจำหน่ายสินค้า เป็นต้น และขอความร่วมมือไปยังสื่อช่องทางต่าง ๆ ของท้องถิ่นให้ช่วยทำการประชาสัมพันธ์ไปในวงกว้าง

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

8. เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ สองเมือง. การพัฒนาการศึกษภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2552.

กาญจนา แสงลิมสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลิมสุวรรณ. การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร, 32(4). หน้า 139-146, 2555.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การศึกษาแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2563: **Thai Tourism Scenario in 2020**. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยการตลาดและฝ่ายวางแผน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563

นงลักษณ์ จันทากุล และนรินทร์ สังข์รักษา. การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงินจังหวัดราชบุรี. วารสารวิทยบริการ, 24(2), หน้า 197-198, 2556.

บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข. ยล เยี่ยม เยือน หย้า: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. พิษณุโลก สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2558

รัชณี เพ็ชรช้าง. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชน, วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 4(4), หน้า 91-92, 2555.